

številka še prečno črto, ki je značilnost starejšega obdobja, lahko napis datiramo v relativno zgodnje obdobje - prva polovica 1. st. po Kr. Sledi še prispevek G. Mennelle, s katerim ostajamo še naprej v Liguriji. Avtor s kratkim prispevkom predstavi tri nove fragmente napisnih kamnov z delno ohranjenimi napisi. O preteklosti tega območja je znanega zelo malo, ker ni bilo nikoli sistematičnih izkopavanj, s katerimi bi se lahko dokopali do novih spoznanj, najverjetneje pa tudi do novega napisnega materiala.

Maria Silvia Bassignano je objavila napise iz mest *Bellunum*, *Pagus Laebactium* in *Feltria* 10. regije (*Venetia et Histria*). Ker se je v krogu stroke uveljavila teorija, da se je *pagus Laebactium* nahajal na teritoriju Beluna, ju je avtorica obravnavala skupaj. Med enajstimi napisi s tega območja izstopata objavi dveh cesarskih napisov, ki ju lahko najdemo že pri Pilonu, a ker ga Mommsen ni cenil dovolj, da bi ga imel za vrednega zaupanja glede epigrafike, sta ta dva napisa pristala med ponaredk. Drugo mesto v 10. regiji je *Feltria*, od koder sta na novo objavljena le dva napisa, preprost miljniki in napis, ki ga je Mommsen zaradi besedila, ki je odstopal od drugih besedil, označil kot ponaredek. Prispevek o novih napisih v 11. regiji (*Transpadana*) iz naselbine *Ticinum* je pripravila Rita Scuderi. Od osmih napisov so štirje krščanski, kar ponovno potrjuje pomemben delež tovrstnih napisov v municipiju *Ticinum*. Poleg tega, da so opremljeni s križem, jih prepoznamo še po značilnih napisnih formulah (npr. *hic requiescit* - tukaj počiva).

S tem zvezkom zbirka *Supplementa Italica* začne objavljati epigrafske bibliografije po antičnih centrih Italije, Sicilije in Sardinije, kar predstavlja tretji del pričujoče knjige. Bibliografija je splošnega značaja in zajema predvsem glavne epigrafske publikacije in korpuse, ki so razporejeni po posameznih mestnih naselbinah, kar bo gotovo olajšalo in skrajšalo iskanje. Še en zvezek epigrafske zbirke *Supplementa Italica* več pa dokazuje, da se epigrafska veda ne more izčrpati, vedenje o antični zgodovini tako nikoli ne bo popolno. Nenehno odkrivanje novih napisnih spomenikov in nova pravilnejša branja starih dopolnjujejo zanimivi mozaik rimske zgodovine.

Julijana VIŠOČNIK

Deep-Water Shipwrecks off Skerki Bank. The 1997 Survey. Anna Marguerite McCann, John Peter Oleson (ur.). Journal of Roman Archaeology. Supplementary series 58. Portsmouth, Rhode Island 2004. Prispevki 16 sodelavcev, 224 strani, več barvnih in ČB fotografij, risb in kart.

Knjiga podrobno predstavlja projekt globokomorskega raziskovanja Skerki Bank, ki je potekal v vodah med Sicilijo in Kartagino v času med 1987 do 1997 in kjer je bilo prvič v sodelovanju arheološke ekipe in ob pomoči tehnologije ameriške vojske raziskano obsežno najdišče osmih potopljenih ladij iz različnih obdobj, med njimi tudi petih rimskih.

Da bi lahko razumeli pomen projekta Skerki Bank, je treba povedati, da so vse do nedavnega bile podvodne raziskave omejene predvsem na obalne pasove in manjše globine, kar je raziskave omejevalo na dobrih 5 % celotne Zemljine vodne površine. Z neslučnim tehnološkim razvojem robotike pa so podvodna raziskovanja dobila povsem nove razsežnosti. Najvidnejši uspeh na tem področju je omočil razvoj sistema ROV, tako imenovanega po začetnicah angleškega termina *remotely operated vehicle*, ki je bil prvič uporabljen na predstavljenem projektu. S podvodnim robotom, Jazonom, opremljenim s sonarji, radarji in kamero ter dodatkom, imenovanim Medeja, je bilo omogočeno sofisticirano vodenje posadke, ki je spremljala napravi s krova ladje, s katero sta bila robota povezana. Robotska podmornica Jazon je dodatno opremljena s posebnimi prijemaletkami in sistemi dvigal, ki nosijo na krov spremne ladje izbrano, iz potopljenih kontekstov iztrgano gradivo.

To teoretično in praktično pomeni, da so vse morske globine odprte in jih dovolj sodobno opremljena posadka lahko kjerkoli razišče. Sedanja oprema omogoča delo na globinah do 11 km. To je velikega pomena za raziskovanje potopljenih plovil, kajti v plitkih vodah so ostanki močno izpostavljeni nenehnemu gibanju vodnih mas, ribiškimi mrežam, a tudi potapljačem in plenilcem. Le še redko se ohranijo na prvotnem mestu potopa.

Kot so pokazale raziskave zadnjih let, pa so razbitine v velikih globinah največkrat povsem nedotaknjene. Prav primer Skerki Bank kaže izjemne raziskovalne pogoje, ki jih nudijo globokomorska najdišča. Zaradi majhne prisotnosti odlaganja so potopljeni ostanki plovil in tovorov pokriti le s tankimi nanosi, medtem ko so potopi v bližini kopnega običajno prekriti s sedimenti, ki jih odlagajo vode s kopnega.

Velike prednosti pa prinaša tudi robotika, ki za razliko od človeške potapljaške posadke ni časovno omejena glede trajanja potopa.

Toda že pred neslučnim razvojem robotike je podvodna arheologija močno spremenila dotedanji pogled na antično plovbo. Na splošno je zelo dolgo veljalo, da je bila plovba v starih časih omejena na plitke, priobalne plovbe. Danes vemo, da so rimske ladje z monsunskimi vetrovi plule v Indijo, česar srednjeveške niso več zmogle.

Podvodna arheologija sega v prelomna šestdeseta leta, ko je Anna McCann, sedaj na univerzi v Bostonu, začela v Cosi na tirenski obali kompleksne raziskave pristaniških struktur antične Italije. Skoraj istočasno je Georg Bass s teksaške univerze pričel z obsežnimi raziskavami potopov na območju turške obale Male Azije in Cipra. Mnoge tehnike in metode, ki so se razvile ob teh delih, so bile fundamentalnega pomena za današnje uspehe podvodne arheologije.

Arheološko najdišče Skerki Bank leži v globokem morju severozahodno od Sicilije, in kot redno poudarjajo ameriški raziskovalci, v mednarodnih vodah. Najdišče je odkril P. Ballard, projekt je vodila Anna McCann, ki je o raziskavah poročala na mnogih konferencah. Obsežno o metodah dela leta 1999 na konferenci na znamenitemu *Massachusetts Institute of Technology* in večkrat o raziskovalnih rezultatih in keramičnih najdbah na konferencah za rimsko keramiko *Rei Cretariae Romanae Fautores*, najobširneje na srečanju v Efezu leta 1998. Udeleženci mednarodne konference v Rimu 2002 pa smo si imeli priložnost ogledati pristaniške strukture Cose, ki so bile dolgoletni cilj obsežnih italijansko-ameriških raziskav. Projekt Skerki Bank je bil zamišljen med drugim tudi kot raziskovanje pomorskih poti, ki so povezovale antična pristanišča v Sredozemlju s Coso.

Na najdišču Skerki Bank je bilo v letih med 1988 do 1997 odkritih kar osem potopljenih plovil. Pet je rimskih trgovskih ladij, dve srednjeveški in ena iz devetnajstega ali dvajsetega stoletja. Najzanimivejši so bili ostanki rimskih ladij. Prva je iz 80-tih let 1. st. pr. Kr., zadnja, ki sega v čas okoli leta 400, je dobila vzdevek po zaščitnici mornarjev, Izida.

V pričujočem delu Anna McCann najprej predstavlja pogoje dela. Ni nepomembno, da je v letih med 1987 do 1997 raziskovalna ekipa imela na razpolago pomoč ameriške vojaške nuklearne podmornice. Mesto potopa so natančno sonarno kartirali, sestavili podrobno podvodno mozaično sliko najdišča in opravili topografski pregled morskega dna. Na podlagi vzorčnega gradiva so časovno umestili potop in ocenili vrsto plovil in pomen tovora. Z arheologi so sodelovali strokovnjaki oceanografi, navtični inženirji, konzervatorji in računalniški eksperti. Poudariti je treba, da je celoten podvodni poseg potekal takorekoč pred očmi svetovne javnosti in televizija ga je direktno predvajala na šolskih vzgojnih programih ZDA.

Delo s sonarjem omogoča dokumentiranje posameznih predmetov do centimetra natančno. Omogoča prepoznavanje tipov posameznih amfor, žal pa sedanja stopnja razvoja tehnologije ne omogoča tudi prikaza razsežnosti najdišča v celoti. Pri posameznih posnetkih kljub veliki natančnosti ni mogoče dati mer prikazanih predmetov.

Posebne potrebe so se pokazale tudi pri razvijanju tehnologij, ki bi pomagale določiti lego odkritega globokomorskega najdišča na površini, sistemi GPS, ki delujejo na podlagi elektromagnetne energije, ne delujejo pod morsko površino.

Projekt je vključeval poleg raziskav najdišča tudi dvig vzorčnih najdb, posameznih tipov amfor, delov plovil, sidra in nekaj manjših objektov. V knjigi avtorji opišejo sofisticirano tehnologijo in metodologijo dela in najdbe; obravnavajo posamezne potope ter rekonstruirajo plovne poti na podlagi lege najdb, tipa plovil in ostalih analiz.

Potop D so ostanki rimske trgovske ladje naložene z nekim organskim tovorom, morda žitom, lečo ali tekstilom in kožami, kajti delež ohranjenega transportnega posodja in opreme kaže raznovrsten karakter. Med amforami je zastopanih 12 tipov vzhodno in zahodnosredozemskega izvora, za vino, olje in ribje omake. Odkrita je bila fina keramika s črnim premazom in kuhinjsko posodje. Slednje je najbrž sodilo k ladijski opremi, medtem ko je fino posodje z oljenkami skoraj gotovo tudi spadalo k tovoru, saj ga je za rabo na ladji preveč. Potop je na podlagi amfor oblike Dressel 1B, ki so povezane z vinsko produkcijo Sestijcev iz Cose, in med tovorom prevladujejo, datiran med leto 80 in 50 pr. Kr. Manjše število pripada različicam amfor iste oblike, nadalje je bila prepoznana oblika Lamboglia 2, Dressel 12, sledijo posode tipa Kos, podobne, kot jih srečamo na potopu Antykithera.

Glede na izvorno področje večine amfor raziskovalci predvidevajo, da je ladja krenila iz Cose oz. je tam na vmesnem postanku le natovorila vino, in se namenila proti jugu, morda Siciliji ali afriški Utici, ki je po padcu Kartagine postala glavno mesto province Afrike.

Sledi katalog najdb s krajšimi razpravami in obravnavo analogij.

Potop F iz srede 1. st. po Kr. je bil odkrit na globini 765 m in je ležal skoraj 10 km severneje od Izide. Ladja je vozila tovar gradbenega kamenja, granita in marmorja in še v originalni embalaži zapakiranega kuhinjskega posodja ter okoli 16 amfor, ki so ležale v neposredni bližini. Ohranjen tovar je bil ocenjen na 13.5 ton, zaradi česar so sklepali, da je morala ladja tovoriti še kakšno organsko snov, za katero se je izgubila vsaka sled, npr. žito ali gradbeni les. Relativno majhno število amfor je bilo napolnjeno z oljem, vinom in garumom, prepoznano pa je tudi posodje za *lomentum*, snov, ki so jo potrebovali pri mnogih opravilih kot so kozmetika, čiščenje in nenazadnje usjarstvo. Očitno je ladja bila tipična *navis lapidaria*, podobna kot je bila odkrita v potopu Meliora C, s tovorom blokov marmorja iz Lunija. Domnevno je bilo pristanišče Luna redistribucijski center za raznovrstne barvne in ostale gradbene marmorje. Med amforami je zastopano posodje iz Naksosa, betiško za garum, neopunske amfore iz Tunizije in malo posodje za *lomentum* iz severne Afrike, kot je moč sklepati po dipintu z identičnega posodja odkritega v Pompejih. Kuhinjsko posodje je bilo afriškega izvora, najverjetneje namenjeno v galska pristanišča.

Ladja je najverjetneje potem ko je natovorila težki gradbeni material v Aleksandriji, granit iz Asuana, najverjetneje še z žitom ali lečo, odplula vzdolž afriške obale do Kartagine, kjer so naložili pošiljko kuhinjskega posodja in verjetno del pretovorjenega tovara iz Španije. Zatem je krenila proti severu v smeri galskih pristanišč skozi vode Skerki Banka. Tu se ponuja dobra primerjava s potopom v jadranskem Izmetištu. Tam je ladja, ki je potonila, tovorila 1 granitni in 9 apnenčastih blokov, amfore Dressel 2-4 in nad 30.000 kosov vzhodnomediterranskega kuhinjskega in servirnega posodja ES B. Podobnega sestaja so tudi potopi odkriti pri Glavatu in Mljetu z mešanim tovorom, ki so ga ladje prekladale in nakladale širom mediteranskih pristanišč. Na podlagi gradiva je datacija potopa F v čas tretje četrtine 1. st. po Kr. najverjetnejša.

Potop G iz srede 1. st. po Kr., je ležal prav tako severno od Izide in približno na isti globini kot prejšnji. Ostanki plovila kažejo, da je šlo za okoli 15 m dolgo trgovsko ladjo. Ostanki tovarnega posodja, amfor, so skromni. Obsegajo tip neopun-

ske amfore, španske Dressel 2, galske Dressel 28 in sicilskega posodja za vino. Primerjave s Port Vendres II dajejo oporo za datacijo. Ladja potopa G je bila na poti po zahodnem Mediteranu, večidel tovara ni mogoče prepoznati.

Potop B je ležal na zahodni strani, zelo blizu Izide in na podobni globini. Tovor je obsegal nekaj deset amfor in manjšo količino keramičnega posodja. Tudi ta ladja je vozila organski tovar, ki ni pustil sledi med potopljenim gradivom. Amfore so vinsko posodje iz Egipta, Krete in Kampanije ter za olje iz Tripolitanijske iz konca 1. st. po Kr. Kuhinjsko in namizno posodje izvira iz Kampanije. Tovor kaže, da gre spet za ostanke kabotažne ladje, ki je krožila po celotnem Mediteranu in pretovarjala in razvažala različno blago po pristaniščih na svoji poti.

Ostanki potopa Izida iz zadnje četrtine 4. st. so bili, kot že omenjeno, prvi primer raziskanega najdišča s pomočjo robotske tehnologije Jazon. Publikacija celotnega najdišča (Jour. Rom. Arch. Suppl. 13) je izšla že pred desetimi leti, zato vsebuje pričujoče delo le kratko poročilo. Tovor je vseboval 14 amfor različnih tipov in keramično posodje, očitno pa je bila glavni tovar organskega izvora, po vsej verjetnosti je bilo žito. Ladja je bila grajena v grško rimskem slogu, najprej je bila izdelana lupina plovila. Narejena je bila iz borovega lesa, povezana s hrastovimi deli in z nekaj cedrovega lesa. Po obliki železnih sider sodijo, da je bilo plovilo severnoafriškega izvora. Gre za manjšo rimsko trgovsko ladjo nosilnosti do 35 ton, ki pa je zaradi odlične konstrukcije zmogla tudi plovbo na globokem odprtem morju. Datacija bazira na novcu Konstancija 2. in tunizijski oljenki, ki se pojavlja v zadnji četrtini 4. in prvih desetletjih 5. st., ter severnoafriškem posodju, datiranim v čas pred vandalskim vdorom. Med amforami so dve na novo poimenovali kot Izida, tip I in II. Sodeč po tovoru, je ladja po kroženju v zahodnem Mediteranu, vplula v Kartagino in tam naložila večino potopljenega blaga. Delo prinaša katalog predmetov, ki so jih dvignili iz globin naknadno, leta 1997.

Ostali potopi in najdbe posameznih raztresenih posod pripadajo kasnejšim ladjam. Potop A je negotovo datiran v čas med letom 1000 in 13. st., potop C je iz 19. st.

Sledi poglavje o konzervacijskih postopkih dvignjenega gradiva, ki bo gotovo zanimal mnoge muzealce po svetu.

V zaključkih avtorji razkrivajo, kako malo je znanega o rimski plovbi. Dolgo časa so sodobni raziskovalci jemali Katonovo hvalisanje v rimskem senatu s svežimi figovimi sadeži, ki jih je dva dni prej natrgal v Kartagini, le z rezervo. Najdbe okoli točke Skerki Bank dokazujejo, kako gosto so bile prepredene plovne poti med Kartagino, Sicilijo in Ostijo, Coso in južno galskimi pristanišči. Največji obseg je dosegel zahodnomediterranski pomorski promet v času pozne republike in zgodnjega imperija.

Vode v območju Skerki Bank še danes veljajo kot nevarne in zanje velja posebno pomorsko priporočilo glede grebenov in močnih tokov. Tu se povezujejo veliki morski bazeni tirenskega, jonskega in sardinjsko-balearskega morskega območja. Opisane nevarnosti je občutila v nenadnem viharju tudi raziskovalna ekipa, ko je poleti leta 1997 sila valov potrgala pripete robotske naprave in dodobra onesposobila spremljajočo ladjo.

Raziskani potopi so pokazali, da gre v glavnem za ladje srednje velikosti. Analize tovorov so potrdile, da je bila rimskodobna ekonomija enormen medsebojno povezan in soodvisen sistem manjših in večjih tržišč. Velika pristanišča, kot so Kartagina ali Aleksandrija, so bila najbrž pretovorni pristaniški centri, kamor se je stekalo blago iz vsega rimskega sveta in se ponovno natovarjalo in razpošiljalo na vse smeri. Izbiro plovnih poti so narekovala razmere na odprtem morju, a nedvomno so smer plovbe močno pogojevale tudi razmere na tržišču. Rimskodobno plovbo so si delili na eni strani samostojnimi kapitani ladij, ki so prepeljevali tržno zanimivo blago za lastni zaslužek, in na drugi strani *navicularii*, ki so pogodbeno za državo prevažali velike količine žita in drugih prehrabnih izdelkov v okviru *annone*.

V Ballardovem dodatku je predstavljeno odkritje žiga Sestijev na amfori Lyding Will, tip IA, pobrani na morskem dnu, ki najverjetneje izvira iz odvrženega tovora. Amfora z žigom Sestijev v globokih vodah je velika novost, ker kaže na razvito trgovsko mrežo mogočne toskanske družine že v drugi polovici 3. st. pr. Kr.

V dodatku A najdemo poročilo o arheobotaničnih raziskavah in njihovih zanimivih rezultatih ter nekaj analiz stekla v dodatku B avtorja Roberta Brilla in sodelavcev.

Projekt Skerki Bank je prvi v zgodovini podvodnih arheoloških raziskav združil arheološko metodo z najmodernejšo robotsko podvodno tehnologijo, last *Institute for Exploration at the Mystic Aquarium* iz Connecticuta. Temu delu raziskav je vladal medijsko dobro poznani Robert Ballard, raziskovalec slovitiga Titanika in vojne ladje Bismark ter velika medijska zvezda zahoda. Ballard je nedvomno eden vodilnih raziskovalcev globokih voda Sredozemlja. Z odkritji potopov na območju med Kartagino in Rimom je odločilno vplival na poznavanje plovnih poti antike, za katere je bilo dolgo trdno zasidrano mnenje, da so se jih tovarne ladje zaradi globokih voda izogibale.

Podobne podvodne raziskave z vključitvijo moderne robotske tehnologije potekajo dandanašnji na mnogih mestih. Veliko obetajo raziskave v pristanišču helenističnega mesta Sinope. Črnomorske podvodne raziskave so toliko bolj obetavne, ker globoke vode zaradi posebnih razmer ohranjajo tudi organske dele potopljenih ladij takorekoč nedotaknjene. Prav v povezavi z ameriškimi raziskavami pred izraelsko obalo, v bližini Aškelona, je treba omeniti sodelovanje podvodnih arheologov z Lawrencom Stagerjem, ki s pomočjo tehnologije zgrajene za uporabo ameriške vojaške mornarice, razvija sonar za snemanje oblik potopljenega plovila pod sedimenti morskega dna.

Kar nekam znanstveno fantastično se slišijo obeti o razvoju avtonomne podvodne naprave, ki jo bo moč odposlati, voditi in kontrolirati iz celinskega laboratorija v globoke vode odprtih oceanov.

Na tej točki, če že ne prej, pa se odpirajo nova poglavja podvodne arheologije. Dotikajo se temeljnih vprašanj zaščite podvodne dediščine in varovanja pridobljenih podatkov o podvodnih najdiščih.

Večina arheološke javnosti meni, da bi s trenutkom razkritja koordinat moralo podvodno najdišče dobiti zakonsko zaščito. S tem trčimo na vprašanje izvajanja zaščite na odprtem morju. Število robotskih podvodnih raziskovalnih naprav strmo narašča in tačas bržkone presega nekaj sto primerkov. Največkrat so v lasti komercialnih družb, kjer si jih za primerno odškodnino lahko izposodi kdorkoli.

Mnogi tudi menijo, da bi bilo najbolje, če se ob odkritju potopa izvede raziskavo do konca in ostanke v celoti dvigne ter varno shrani.

Drugo pomembno vprašanje je, kam sodijo pridobljeni podatki in kdo ima pravico biti o njih obveščen. Zanimivo je vprašanje, komu pripadajo in kdo lahko uporablja podatke, ki jih je ali jih šele bo, npr. pridobila ameriška vojska z visoko razvito tehnologijo v globokih vodah Sredozemlja ali Črnega morja. Kdo je pristojen za najdbe iz nikogaršnjih voda, ameriške ali evropske arheološke institucije ali celo le vodje tehnoloških raziskav? Kdo bo razsojal v naraščajočih sporih glede lege potopljenih najdb, za katere natančnih podatkov raziskovalci zaradi možnosti izropanja prikrivajo? Je vzrok za prikrivanje najdišča res le zavarovalne narave?

Vprašanja se zdijo z načelnega stališča razrešena. Vendar prav gorke besede s strani italijanskega časopisja, ki je ves čas kritično spremljalo Ballardove raziskovalne posege, dokazujejo, da s tega stališča v primeru Skerki Bank ni bilo vse dorečeno. Po izteku projekta se je namreč Ballard z manjšo ekipo in brez posvetovanja z vodilnima arheologoma Anno McCann in J. P. Olesonom vrnil na najdišče, kjer je raziskoval z novo tehnologijo in najdišče podrobno snemal s kamerami. Poseg

je izzval številne kritike, posebej italijanskih arheologov, ker ni bila zagotovljena prisotnost arheološke ekipe.

Na polju mednarodnih konvencij ICOMOSa in UNESCO je bilo mnogo narejenega, še vedno pa je opazno pomanjkanje meddržavnih usklajevanj in predvsem trdnih dogovorov.

Naj ob koncu kratkega razmišljanja navedemo še nekaj pomislekov, ki so se sprožili med arheološko srenjo. Ali ni dviganje posameznih predmetov s pomočjo robota navsezadnje trganje, torej neke vrste uničevanja, primarnega arheološkega konteksta.

To vprašanje se pojavlja toliko bolj glasno, odkar je z dobro organiziranim ropom izginilo dvajset najlepših amfor z razstave Skerki Bank v Norwoodu v Masechusettsu, in še glasneje, odkar so se pojavili Ballardovi nastopi v javnosti, v katerih je le malo sledu o dolgoletnih raziskavah in spoznanjih arheološke ekipe, vključno Anne McCann.

Verena PERKO

Giovanna Martinelli: *Roma e i Barbari. Dai Giulio Claudii agli Antonini.* Collana "I quaderni di Mandala" 3. Pensa Multimedia, Lecce 2005. 130 str., 6 zemljevidov.

Pričujoča knjižica Giovanne Martinelli z naslovom Rim in barbari (od julijsko-klavdijske dinastije do Antoninov) je izšla kot tretji del zbirke *I quaderni di Mandala*. Iz samega naslova je nemogoče ugotoviti, kakšna je vsebina dela, in kaj natančno lahko v njem najdemo. Za nemalo presenečenje poskrbi kazalo, ki pokaže, da je glavni "akter" knjige Kasij Dion in njegova *Historia Romana*.

Omenjeni avtor iz 3. st. po Kr. je v svojem obsežnem (80 knjig obsegajočem) opusu pisal o marsičem; ni se posvečal le rimskim zmagam in uspehom, pač pa so ga zanimale vse stvari, ki so tako ali drugače vredne omembe, vredne spomina. Med drugim je pomemben tudi zato, ker je opisal mnoga ljudstva, ki so v različnih obdobjih zgodovine prihajala v stik z rimsko državo. Kasij Dion je svojo zgodovino začel s prihodom Eneja v Italijo ter jo končal z letom 229 (njegov drugi konzulat). Ogromno delo je po vzoru starejših zgodovinopiscev razdelil na dekade, katerih velik del je na žalost izgubljen. Ohranjene so namreč le knjige med 36 in 60 ter 79 in 80.

Knjiga Martinellijeve, ki jo obravnavamo, je razdeljena na tri poglavja; prvo je posvečeno pregledu izročila rokopisov Dionove *Rimske zgodovine*, ki se začne že s 4. st., še posebej živahno pa so jo prepisovali od 10. do 12. st., predvsem v Konstantinoplu. Tam so prepisovalci in zbiralci rokopisov ustvarjali različne izvlečke, povzetke in izpiske (ekscerpta), ki so še posebej pomembni, saj so nekateri od teh danes edini ohranjeni vir izgubljenih knjig.

Sledi drugo poglavje, ki je obenem tudi osrednji del knjige, saj avtorica v tem delu prevede nekaj zanimivih odlomkov iz Kasija Diona. Vsi imajo več skupnih potez: v prvi vrsti so vsi iz knjig, ki v celoti niso več ohranjene (avtorica jih je vzela iz Ksifilinovih izvlečkov - menih iz Trapeza, 11. st.), vsi se ukvarjajo s pomembnimi epizodami rimske zgodovine in vsi so na nek način povezani z barbari. Prvi odlomek opisuje upor Boudike (*Boudicca*), kraljice Icenov v Britaniji, ki se je odvijal v času cesarja Nerona (izvleček iz 61. knjige). Drugi je razdeljen na več manjših enot, zato je nekoliko obsežnejši, posvečen pa je predvsem Kvadamom in Markomanom. Avtorica prevede tiste dele, ki se ukvarjajo s stiki med omenjenimi ljudstvi od cesarja Domicianja pa do Marka Avrelija (izvleček iz 67. knjige); dalje vojno Marka Avrelija proti Kvadamom in Markomanom (72. knjiga), smrt Marka Avrelija (na tem mestu ni jasno, od kod ta odlomek je), sledi odlomek o cesarju Komodu in njegovih stikih z omenjenimi ljudstvi (73. knjiga). Kot zaključek je preveden še kratek odlomek iz 78. knjige, ki še enkrat omeni Kvade in Markomane za časa cesarja Karakale. V skladu z ideali prevajanja klasičnih jezikov vzporedno tečeta grški izvornik in italijanski prevod.